

Editorial

Materialele acestui număr al *NRDO*, coordonat de Dr. Măriuca-Oana Constantin, intersectează, cu o excepție, teme identitare. Primul studiu este chiar al coordonatoarei, care a adăugat cercetărilor sale anterioare asupra clauzei culturale această analiză adresată explicit magistraților, „confrunțați frecvent cu diversitatea culturală în cadrul litigiilor civile și penale” și trebuind deci să facă față unor provocări „atunci când contradicția dintre lege și tradiție conduce la invocarea acestui tip de argument”. Constantin își construiește punctul de vedere în raport cu patru observații rezultate din investigațiile sale: rolul magistraților în gestionarea diversității este esențial, deși tinde să treacă neobservat; orice litigiu multicultural este însoțit de o dilemă etică, iar orice verdict într-un litigiu multicultural are un impact social mult mai profund decât granițele raportului juridic din speță; întrucât dreptul are funcția de a reglementa coexistența socială, instituțiile juridice tradiționale nu sunt adaptate pentru a governa societățile multiculturale contemporane; în sfârșit, în contextul unei migrații fără precedent, diversitatea se multiplică, generând noi probleme pentru magistrați.

Studiul „Un punct de vedere asupra rolului magistraților în problematica diversității culturale” are structura unei duble pledoarii. Prima subliniază impactul social al jurisprudenței multiculturale și modul în care actul de justiție contribuie la gestionarea pluralismului cultural. A doua pledoarie propune ajustări terminologice și instituționale. În spatele explicațiilor generalizatoare ale acestui text se află rezultatele mult mai concrete ale cercetărilor Măriucăi-Oana Constantin asupra mariajelor timpurii. Investigațiile ei privind jurisprudența unor instanțe din variate zone geografice au arătat că magistrații preiau stereotipuri neverificate din punct de vedere antropologic, care îi determină să achieseze tacit și involuntar la tradiții inacceptabile într-o societate democratică. Procurorii și judecătorii apreciază infracțiunea de act sexual cu un minor, consecința a mariajelor timpurii, ca având un pericol social mai mic, întrucât este comisă în circumstanțe culturale specifice. Or, comentează Constantin, ar fi „un nonsens juridic ca o situație calificabilă drept infracțiune să poată funcționa ca circumstanță atenuantă”. În mod ironic, „tocmai cutuma care creează contextul prielnic comiterii infracțiunii este recunoscută drept justificare pentru pedepse mai clemente”. Preocupată de acest fenomen care determină substanțial, în sens negativ, viața ulterioară a cuplurilor, cercetătoarea atrage atenția „asupra realității conturate de jurisprudența studiată, asupra pericolozității ascunse a tiparelor care justifică aplicarea clauzei culturale, în aceste condiții și asupra cadrului legislativ deficitar” (Măriuca-Oana Constantin, „Tipare de aplicare a legii penale în jurisprudența din România conexe cutumei mariajelor timpurii”, *NRDO* nr. 4/2016, p. 14-40). Obiectivul asumat al Măriucăi-Oana Constantin este ca Institutul Național al Magistraturii, Consiliul Superior al Magistraturii sau Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților să aibă în atenție cursuri de formare cu tematică adecvată diversității, adaptând eventual strategii educaționale de acest tip existente în alte țări (a se vedea programul „Jurisprudență și Cultură” al Centrului pentru Educație și Cercetare Juridică din California).

Ne aflăm, iată, în fața unui adevărat program, de o importanță care poate fi cu greu supra-apreciată. Demersul lui Constantin are consecințe nu doar asupra mariajelor timpurii, ci, din pas în pas, și asupra mecanismelor de adâncime ale comunităților rome tradiționale. Statutul dominant al bărbaților și controlul femeilor în aceste comunități – inclusiv prin cutuma

mariajelor timpurii – creează obstacole redutabile progresului lor social. *Noua Revistă de Drepturile Omului* sprijină un astfel de program destinat să protejeze două dintre categoriile cele mai vulnerabile din România: copiii și femeile rome.

Actualul număr al revistei publică a doua parte a cauzei *Perinçek c. Elveției* și două studii legate de evaluarea judecătorilor europeni. Felicia Waldman a urmărit împrumuturile și schimburile de teme între negaționiștii genocidului armean și, respectiv, ai Holocaustului. Concluzia este că negaționismele s-au influențat și s-au hrănit reciproc. Ordinea în timp a genocidelor a contat, însă uneori negaționiștii genocidului armean au folosit argumente ale negaționiștilor Holocaustului. Iată gândul autoarei la finalul demersului: „Dacă negaționiștii genocidului armean au învățat ceva de la Holocaust, putem învăța și noi ceva de la ei: cum să-i păstrăm memoria în așa fel încât aceasta să fie dezbătută sau chiar negată, dar nu ignorată ori neglijată”.

Studiul „Cauza *Perinçek c. Elveției*: sugestii privind constructul social al memoriei genocidelor” valorifică schimbul de argumente ale părților, terților și judecătorilor din cauză, dar miza merge dincolo de orizontul a ceea ce s-a desfășurat la Strasbourg. Urmând teza lui Jared Diamond – „Genocidul a fost o parte a moștenirii umane și preumane timp de milioane de ani” și evoluțiile din secolul XX, cu cei doi piloni – opera lui Raphael Lemkin și Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, autorul pune un prim accent asupra naturii de „construct social” al genocidului. Al doilea accent privește un paradox: sistemul internațional al prevenirii și pedepsirii crimei de genocid a avut o eficacitate limitată, în opoziție cu bogăția și activismul sistemelor naționale de normare a memoriei genocidului, între altele, prin pedepsirea negaționismului. Cauza *Perinçek c. Elveției* este interesantă întrucât face vizibile relativismul și convenționalismul cu care actori diferiți interpretează aceleași fapte, iar cele două atribute pun în evidență natura de construct social a memoriei genocidelor. Chestiuni de genul: „Au statele aceeași marjă de apreciere în limitarea libertății de exprimare în materia negării genocidelor?”; „Are relevanță existența unei curți internaționale care să fi stabilit natura de genocid a evenimentelor?”; „Implică hotărârile CEDO în materia negaționismului evaluări de ordin istoric și conceptual?”; „Au reprezentat faptele lui Doğu Perinçek o atitudine șovină sau rasistă?”; „Este suferința prilejuită armenilor prin negarea genocidului «lor», similară cu suferința victimelor altor genocide?” ș.a. capătă răspunsuri cu „geometrie variabilă”, specifică constructelor sociale.

Liliana Ene publică în acest număr sinteza jurisprudenței CNCD pe criteriile rasă și etnie, perioada 2008-2010, continuând rezumarea jurisprudenței CNCD inițiată de *Noua Revistă de Drepturile Omului* în anul 2016. Sperăm ca această operație să ajute la conturarea unei „doctrine” a CNCD, atât de necesară după 15 ani de la înființarea instituției. Un prim pas în acest sens a fost făcut prin articolul Iustinei Ionescu, publicat în *NRDO* nr. 1/2017, cu titlul „Discriminarea pe criteriul religie în jurisprudența CNCD, de la înființare până la finele anului 2016”.